

Особливості тижневої динаміки фізичної працездатності молодших школярів у зимовий період року

Волинський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк)

Постановка проблеми. Оскільки психофізіологічні особливості дітей 6–10 років мають значний вплив на коливання їх фізичної працездатності як протягом дня, так і тижня (причому чим молодші школярі, тим більш помітні коливання працездатності), то врахування особливостей її динаміки в різні періоди року має важливе значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На врахуванні закономірностей динаміки фізичної працездатності молодших школярів як засобу оптимізації навчального процесу наголошують у своїх дослідженнях М. В. Антропова та А. Г. Хрипкова [1], А. П. Матвєєв [3], Л. Петрук [5], Р. З. Поташнюк [6]. У працях названих науковців [1; 3; 5; 6] ґрунтовно висвітлено характер змін працездатності школярів у добовому та тижневому циклах навчання. Однак особливості тижневої динаміки фізичної працездатності молодших школярів у різні сезони року в цих та інших роботах висвітлені недостатньо.

Мета дослідження – дослідити тижневі особливості динаміки фізичної працездатності молодших школярів у зимовий період навчального року.

Завдання дослідження: 1) дослідити рівні фізичної працездатності дітей 6–10 років (1–4-х класів) протягом тижня у зимовий період навчального року; 2) проаналізувати особливості коливань фізичної працездатності учнів 6–10 років.

Методи та організація досліджень. Для вирішення завдань дослідження нами були використані методи теоретичного аналізу літературних джерел, методика Гарвардського степ-тесту [2, 4, 7] та математичної обробки результатів.

Дослідження проводились у грудні 2007 року з молодшими школярами 1–4-х класів (6–10 років) гімназії № 4 м. Луцька. Загалом обстежено 176 школярів, з них 89 дівчаток та 87 хлопчиків.

Виклад основного матеріалу досліджень. Аналіз проведених досліджень свідчить, що фізична працездатність дітей 6–10 років протягом тижня в зимовий період року перебуває на низькому рівні (табл. 1). Однак і на цьому рівні відбуваються її зміни.

Таблиця 1

Середні показники індексу Гарвардського степ-тесту за днями тижня школярів 1–4 класів у зимовий період року

Клас	Середні показники індексу Гарвардського степ-тесту за днями тижня				
	понеділок	вівторок	середа	четвер	п'ятниця
1 клас	37,0 ± 1,1 (n = 22)	39,0 ± 0,8 (n = 22)	39,1 ± 0,8 (n = 22)	36,4 ± 0,8 (n = 22)	36,3 ± 0,5 (n = 22)
2 клас	42,2 ± 0,9 (n = 22)	43,3 ± 1,1 (n = 22)	39,9 ± 0,9 (n = 22)	39,5 ± 0,6 (n = 22)	41,4 ± 0,7 (n = 22)
3 клас	38,9 ± 1,0 (n = 22)	38,3 ± 0,9 (n = 22)	41,2 ± 1,1 (n = 22)	37,6 ± 0,5 (n = 22)	43,8 ± 1,1 (n = 22)
4 клас	39,6 ± 1,0 (n = 26)	39,8 ± 0,9 (n = 23)	46,1 ± 1,0 (n = 24)	45,0 ± 1,7 (n = 23)	41,6 ± 1,3 (n = 21)

Узагальнюючи дані досліджень, можна зазначити відмінності в тижневій динаміці фізичної працездатності учнів різних класів (рис. 1). Зокрема, зростання працездатності з понеділка на вівторок відбувається в школярів 1-х ($P < 0,05$), 2-х ($P > 0,05$) і 4-х ($P > 0,05$) класів, тоді як в учнів 3-х класів спостерігається її зниження ($P > 0,05$). З вівторка на середу працездатність підвищується в дітей 1-х ($P > 0,05$), 3-х ($P < 0,05$) та 4-х ($P < 0,001$) класів, а в школярів 2-х – працездатність знижується ($P < 0,05$). Із середи на четвер спостерігається спад працездатності в молодших школярів усіх пара-

лелей (1 клас ($P < 0,05$), 2 клас ($P > 0,05$), 3 клас ($P < 0,01$), 4 клас ($P > 0,05$)). Підвищення працездатності з четверга на п'ятницю відбувається в початківців 2-х ($P < 0,05$) і особливо 3-х ($P < 0,001$) класів, тоді як у дітей 4-х класів ($P > 0,05$) працездатність знижується, а в учнів 1-х класів ($P > 0,05$) у п'ятницю зафіксовані майже однакові значення працездатності із попереднім днем (четвергом).

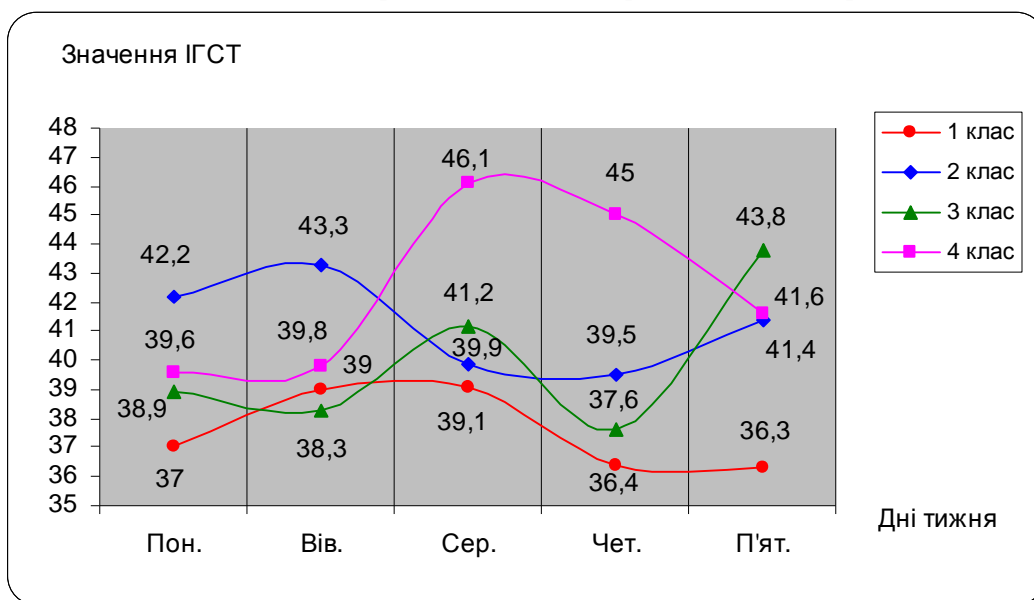

Рис. 1. Тижнева динаміка фізичної працездатності школярів 1–4-х класів протягом зимового періоду року

Таким чином, в учнів 1-х класів відбувався підйом працездатності з понеділка по середу та її спад з вівторка по п'ятницю. Тобто найвищою працездатність виявилась у середу, найнижчою – в четвер і п'ятницю. Статистична достовірність різниці показників установлена на рівні понеділок–вівторок ($P < 0,05$), вівторок–четвер ($P < 0,01$), вівторок–п'ятниця ($P < 0,001$), середа–четвер ($P < 0,05$) і середа–п'ятниця ($P < 0,01$).

У школярів 2-х класів з понеділка на вівторок працездатність зростала, з вівторка по четвер відбувалося її зниження та підвищення з четверга на п'ятницю. Тобто найвищі значення працездатності виявились у вівторок, а найнижчі – у четвер. Статистична достовірність різниці показників установлена на рівні понеділок–четвер ($P < 0,05$), вівторок–середа ($P < 0,05$), вівторок–четвер ($P < 0,01$) і четвер–п'ятниця ($P < 0,05$).

У дітей 3-го класу відбувався спад працездатності з понеділка на вівторок і з середи на четвер, тоді як з вівторка на середу і з четверга на п'ятницю працездатність підвищувалась. Тобто найвищі показники працездатності спостерігались у п'ятницю, а найнижчі значення виявились в четвер. Статистична достовірність різниці встановлена на рівні понеділок–п'ятниця ($P < 0,001$), вівторок–середа ($P < 0,05$), вівторок–п'ятниця ($P < 0,001$), середа–четвер ($P < 0,01$) та четвер–п'ятниця ($P < 0,001$).

В учнів 4-го класу відбувався ріст працездатності з понеділка по середу та її спад у четвер і п'ятницю. Тобто найвищою працездатність виявилась у середу, а найнижчою – в понеділок. Статистична достовірність різниці встановлена на рівні понеділок–середа ($P < 0,001$), понеділок–четвер ($P < 0,01$), вівторок–середа ($P < 0,001$), вівторок–четвер ($P < 0,01$) та середа–п'ятниця ($P < 0,01$).

Слід також відмітити, що загальний рівень фізичної працездатності найвищий у школярів 4-х класів. Цей показник складає $42,42 \pm 1,2$ ум. од. Відповідно, в учнів 1-х класів він становить $37,74 \pm 0,7$ ум. од., в дітей 2-х класів – $41,26 \pm 0,7$ ум. од. та в школярів 3-х класів – $39,96 \pm 1,2$ ум. од.

Висновки

1. Установлено, що протягом зимового періоду навчального року фізична працездатність школярів 6–10 років (1–4-х класів) та динаміка її змін протягом тижня перебуває на низькому рівні.

2. Виявлено, що в першій половині тижня (понеділок–середа) динаміка фізичної працездатності учнів різних паралелей класів має специфічні особливості. Так, у 1-х та 4-х класах із понеділка до середи працездатність зростає, тоді як у школярів 2-х класів відбувається підвищення працездатності з понеділка на вівторок та її зниження з вівторка на середу, а в учнів 3-х класів – навпаки, спад працездатності – з понеділка на вівторок та її зростання – з вівторка на середу.

У другій половині тижня (середа–п’ятниця) динаміка працездатності має наближену подібність в учнів 1-х і 4-х та 2-х і 3-х класів. Зокрема, у всіх паралелях вона знижується від середи до четверга. Спад працездатності з четверга на п’ятницю спостерігається в школярів 1-х і 4-х класів, тоді як в дітей 2-х і 3-х класів відбувається її зростання.

Подібність загальної картини динаміки фізичної працездатності спостерігається між учнями 1-х і 4-х класів.

3. Найвищий рівень загальної фізичної працездатності спостерігається в школярів 4-х класів ($x = 42,42 \pm 1,2$ ум. од).

4. Отримані нами результати досліджень доповнюють дані інших науковців щодо особливостей тижневої динаміки фізичної працездатності молодших школярів протягом навчального року.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі пов’язані з обґрунтуванням і розробкою змісту та навантаження фізкультурних занять відповідно до сезонних особливостей тижневої динаміки фізичної працездатності учнів.

Література

1. Адаптация учащихся к учебной и физической нагрузке / Под ред. М. В. Антроповой, А. Г. Хрипковой.– М.: Педагогика, 1982.– С. 50.
2. Круцевич Т. Ю., Воробьев М. И. Контроль в физическом воспитании детей, подростков и юношей.– К., 2005.– С. 65–72.
3. Матвеев А. П. Экзамен по физической культуре.– М., 2003.– С. 40.
4. Михайлов В. М. Нагрузочное тестирование под контролем ЭКГ: велоэргометрия, тредмилл-тест, степ-тест, ходьба.– Иваново, 2005.– 440 с.
5. Петрук Л. Втома і працездатність дітей молодшої школи // Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні: Зб. наук. пр.– Рівне, 2003.– Ч. I.– С. 204–207.
6. Поташнюк Р. З. Наукове обґрунтування системи гігієнічного виховання школярів: 14.02.01. – гігієна, медичні науки: Автореф. дис. ... д-ра мед. наук.– К., 1996.– 31 с.
7. Романенко В. А. Диагностика двигательных способностей: Учеб. пособ.– Донецк: Изд-во Донец. нац. ун-та, 2005.– 290 с.

Анотації

На основі проведених експериментальних досліджень визначено тижневу динаміку фізичної працездатності молодших школярів та проаналізовано її особливості в зимовий період навчального року.

Ключові слова: молодші школярі, тижнева динаміка, фізична працездатність, зимовий період.

На основе проведенных экспериментальных исследований определена недельная динамика физической работоспособности младших школьников и проанализированы ее особенности в зимний период учебного года.

Ключевые слова: младшие школьники, недельная динамика, физическая работоспособность, зимний период.

On the basis of the conducted experimental researches the a week's dynamics of physical capacity of junior schoolboys is certain and its features are analysed in a winter period of school year.

Key words: junior schoolboys, a week's dynamics, physical capacity, winter period.